

**FINANSINĖS PRIEMONĖS IR SU JOMIS SUSIJUSIŲ
RIZIKŲ APRAŠYMAS**

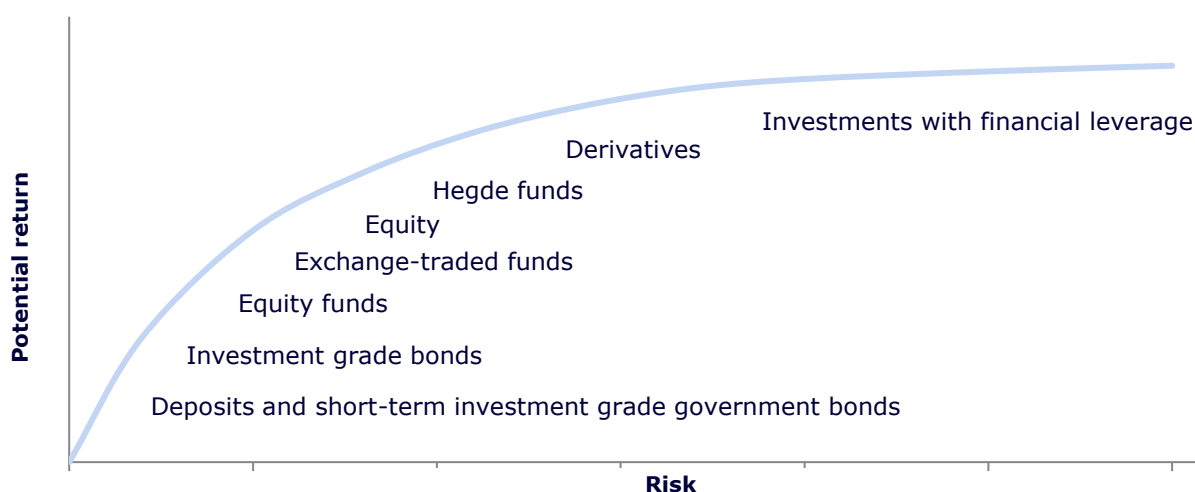
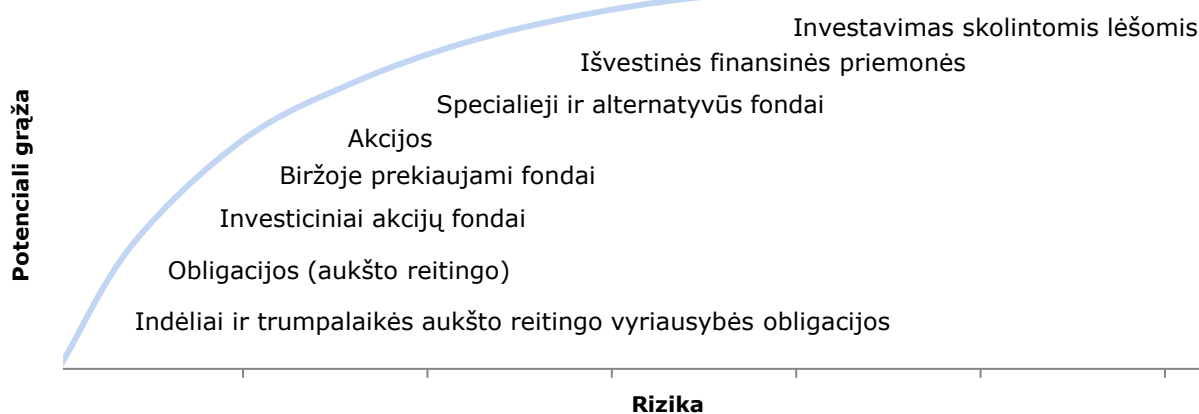
Šis rizikos aprašymas skirtas UAB FMĮ „INVL Financial Advisors“, įskaitant ir jos filialus, klientams. Šiame dokumente trumpai aprašytos pagrindinės finansines priemones ir joms būdingiausios rizikos. Rekomenduojame, peržvelgus dominančią aprašo dalį, susipažinti ir su aprašymo pabaigoje pateiktu rizikų grupių sąrašu.

Finansinės priemonės būna labai įvairios ir kiekviena jų turi skirtingą riziką ir tikėtiną grąžą. Svarbu suprasti, kad šie du dydžiai paprastai susiję tiesiogiai – priemonės, kurios gali uždirbti didesnę grąžą, paprastai pasižymi didesniu vertės svyravimu, nei mažesne tikėtina grąža pasižymintios finansinės priemonės. Taigi, didesnė tikėtina grąža reiškia ne tik didesnę galimą investicijų prieaugį, bet ir didesnę tikimybę, kad investicijų grąža bus neigiama. Priklausomai nuo rizikos dydžio, galima netekti dalies arba net visos investuotos sumos. Todėl renkantis investicijas būtina atsižvelgti ne tik į galimą pelningumą, bet ir į susijusias rizikas.

**A DESCRIPTION OF FINANCIAL INSTRUMENTS AND THE
ASSOCIATED RISKS**

This risk description is intended for clients of UAB FMĮ INVL Financial Advisors and its branches. This document briefly describes the main financial instruments and the associated risks. We recommend that you also consult the list of risk groups at the end of the description, after reviewing the part of the description that is of interest to you.

The financial instruments are very diverse and each has different risks and expected returns. It is important to understand that risks and expected returns are usually directly related – instruments that are likely to earn higher returns tend to have higher volatility than financial instruments with lower expected returns. Thus, a higher expected return implies not only a higher potential return on investment, but also a higher probability of a negative return on investment. Depending on the level of risk, it is possible to lose some or even all of your investment. Therefore, when choosing an investment, it is necessary to take into account not only the potential profitability, but also the risks.

Grafikas pateikia iliustracinio pobūdžio informaciją apie kai kurių finansinių priemonių rizikų ir potencialios grąžos ryšį, tačiau individualių finansinių priemonių atveju eiliškumas gali skirtis.

Šis aprašymas skirtas tiek profesionaliajam, tiek neprofesionaliajam investuotojui. Vartojamos sąvokos yra apibrėžtos teisės aktuose.

The chart provides illustrative information on the relationship between risk and potential return for some financial instruments, but the order may differ for individual financial instruments.

This description is intended for both the professional and retail clients. The terms used in this document are defined in the legislation.

INDĖLIAI

Indėliai – tai paprastas ir saugus būdas investuoti, taupyti ir laikyti pinigus siekiant išskaidyti investavimo riziką. Indėliai laikomi paprasčiausia investavimo priemone lėšoms nuo nuvertėjimo apsaugoti ir sutarto periodo pabaigoje gauti sutartą grąžą.

Indėlių tipai

Terminuotasis indėlis – tai būdas laikyti ir kaupti pinigų sumą pasirinktą laikotarpį ir už tai gauti nustatytas palūkanas.

Kaupiamasis indėlis – tai būdas taupyti bei papildyti lėšas be jokių apribojimų, o kiekvieną mėnesį priskaičiuojamos palūkanos pervedamos į indėlio sąskaitą ir vėl investuojamos (palūkanos mokamos kas mėnesį į tą pačią terminuotojo indėlio sąskaitą).

Privalumai investuotojui

- Indėlio pelningumas žinomas iš anksto.
- Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje visi indėliai iki 100 tūkst. EUR draudžiami privalomu indėlių draudimu.

Investuotojo rizika

Indėliai, kaip finansinis instrumentas, paprastai pasižymi mažiausia rizika bei mažiausia tikėtina grąža. Atsiimant indėlį anksčiau sutarto termino paprastai prarandamos sukauptos palūkanos, jei nebuvo nustatyta kitaip. Iš esmės vienintelis atvejis, kada gali kilti rizika neatgauti indėlio sumos – jį priėmusios finansinės institucijos (banko ar kredito unijos) nemokumo atvejis. Tačiau paprastai finansinės institucijos yra griežtai prižiūrimos atitinkamų institucijų, kurios nustato tam tikrus kriterijus kurie turi privalo būti tenkinami. Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje veikiančių kredito įstaigų ir kreditų unijų indėliai yra apdrausti privalomų indėlių draudimu, kurio maksimali suma yra 100 tūkst. eurų. Tad net ir indėlį priėmusios kredito institucijos nemokumo atveju nurodyta suma klientui būtų kompensuota draudimo.

Indėlių sertifikatai – savo pobūdžiu finansinis instrumentas primena indėlį ir yra saugus būdas investuoti, taupyti ir laikyti pinigus siekiant išskaidyti investavimo riziką. Kaip ir klasikiniai indėliai, indėlių sertifikatai garantuoja fiksuotą iš anksto apibrėžtą grąžą sutarto laikotarpio pabaigoje. Tačiau skirtingai nei klasikinis indėlis, indėlio sertifikatas gali būti perleistas kitam asmeniui ir (ar) parduotas bankui atgal anksčiau termino neprarandant jau sukauptų palūkanų jeigu tai numatyta sertifikato emisijos sąlygose.

Privalumai investuotojui

- Indėlio sertifikato pelningumas žinomas iš anksto.
- Likvidumas – galimybė parduoti sertifikatą anksčiau termino neprarandant sukauptų palūkanų jeigu tai numatyta sertifikato emisijos sąlygose.

Investuotojo rizika

Indėlių sertifikatai, kaip finansinis instrumentas, paprastai pasižymi mažiausia rizika bei mažiausia tikėtina grąža. Iš esmės vienintelis atvejis, kada gali kilti rizika neatgauti indėlio sumos – jį priėmusios finansinės institucijos (kredito įstaigos) nemokumo atveju. Tačiau paprastai finansinės institucijos yra griežtai prižiūrimos atitinkamų institucijų, kurios nustato tam tikrus kriterijus kurie turi privalo būti tenkinami. Skirtingai nei standartiniai indėliai, indėlių sertifikatai nėra draudžiami privalomuoju indėlių draudimu.

DEPOSITS

Deposits are a simple and safe way to invest, save and keep your money in order to spread investment risk. Deposits are considered to be the most simple financial instrument to protect funds against depreciation and to receive an fixed return at the end of an agreed period.

Types of deposits

A time deposit is a way of keeping and accumulating an amount of money for a specified period of time and earning a fixed interest rate.

A demand deposit is a way to save and grow funds without any restrictions, and the interest accrued each month is transferred to a deposit account and reinvested (interest is paid monthly into the same fixed deposit account).

Benefits for the investor

- The return on a deposit is known in advance.
- In Lithuania / Estonia / Latvia, all deposits up to €100.000 are covered by mandatory deposit insurance.

Risks for the investor

As a financial instrument, deposits generally have the lowest risk and lowest expected return. Withdrawing a deposit before the agreed maturity will usually result in the loss of accrued interest, unless otherwise agreed. In fact, the only case in which there is a risk of non-recovery of a deposit is the insolvency of the financial institution that held it (i.e. the bank or credit union). However, financial institutions are generally subject to strict supervision by the relevant authorities, which set certain criteria that must be met. Deposits of credit institutions operating in Lithuania, Latvia, Estonia are covered by compulsory deposit insurance with a maximum amount of €100.000. So even in the event of the insolvency of the credit institution that accepted the deposit, the amount would be reimbursed to the customer by its insurers.

Certificates of Deposit are a financial instrument that resembles a deposit and is a safe way to invest, save and keep money to spread investment risk. Like traditional deposits, certificates of deposit guarantee a fixed, pre-defined return at the end of an agreed period. However, unlike a traditional deposit, a certificate of deposit can be transferred to another person and/or sold back to the bank before maturity without losing the interest already accrued, subject to the terms and conditions of the certificate issue.

Benefits for the investor

- The return on a certificate of deposit is known in advance.
- Liquidity: the ability to sell a certificate before maturity without losing the accrued interest, subject to the terms and conditions of the certificate issue.

Risks for the investor

As a financial instrument, certificates of deposit generally have the lowest risk and lowest expected return. In fact, the only case in which there is a risk of non-recovery of a deposit is the insolvency of the financial institution that held it (i.e. credit institutions). However, financial institutions are generally subject to strict supervision by the relevant authorities, which set certain criteria that must be met. Unlike standard deposits, certificates of deposit are not covered by mandatory deposit insurance.

OBLIGACIJOS

Obligacijos – vertybiniai popieriai, patvirtinantys įmonės, organizacijos, valstybės ar kito emitento, kuris juos išleido, skolą Jums (investuotojui). Investavimas nusiperkant obligacijų yra vienas pagrindinių investavimo būdų ir dažnai mažiau rizikingas, nei įsigyti dalį verslo (akcijų). Žinoma, neretai dėl šios priežasties galimas pelnas taip pat yra mažesnis. Investuodami į obligacijas Jūs iš anksto susitariate dėl palūkanų dydžio (obligacijų atkarpos), jų mokėjimo būdo, dažnumo ir skolos gražinimo termino (obligacijų išpirkimo).

Palūkanos už obligacijas dažniausiai mokamos dviem būdais:

1. Palūkanos mokamos nustatytu dažnumu visą obligacijų galiojimo laikotarpį ar išmokama vienkartinė išmoka termino pabaigoje.
2. Obligacijos parduodamos su nuolaida (diskontuotos obligacijos) ir išperkamos už nominalią vertę.

Obligacijos pagal trukmę skirstomos į trumpalaikius (iki vienerių metų) ir ilgalaikius skolos vertybinius popierius (terminas ilgesnis nei vieni metai). Paprastai, kuo obligacijos terminas ilgesnis, tuo ji jautresnė (ir rizikingesnė) rinkos palūkanų normos pokyčiams.

Vertinant obligacijas pagal emitentą, priimta laikyti, kad patikimų šalių (pvz. Vokietija, Prancūzija, JAV ir pan.) vyriausybių leidžiamos obligacijos yra saugiausios, tuo tarpu besivystančių šalių ir verslo įmonių skolos vertybiniai popieriai rizikingesni. Žinoma, visuomet gali būti išimčių ir tiksliau įvertinti padės reitingavimo agentūrų (pagrindinės – Moody's, Fitch ir S&P) nustatyti reitingai. Obligacijos turinčios reitingus nuo AAA iki BBB- laikomos pačiomis saugiausiomis, o jų emitentai patys patikimiausi. Žemesni kaip BB reitingai priskiriami rizikingesnėms obligacijoms ir kuo reitingas žemesnis, tuo investavimo rizika didesnė. Jeigu obligacija neturi nustatyto reitingo, tai reikėtų vertinti kaip padidintą riziką.

Taigi, jei įsigijote obligacijų ir ketinate jas laikyti iki išpirkimo, tai graža yra žinoma iš anksto.

Jei Jums staiga prireikė pinigų anksčiau nei jos turi būti išperkamos, ar uždirbsite, ar prarasite dalį investuotų pinigų, priklausoma nuo tuometinio obligacijų pajamingumo. Obligacijų pajamingumas rodo jų rinkos kainą, išreikštą procentais, tam tikru metu ir priklauso nuo tuo metu esančių palūkanų normų, investuotojų lūkesčių, bendros ekonominės situacijos ir kt.

Konvertuojamos obligacijos – tai tokie vertybiniai popieriai, kurie išleidžiami obligacijų pavidalu, tačiau suteikia teisę tam tikru laiku ir iš anksto nustatytais sąlygomis pakeisti (konvertuoti) turimas obligacijas į akcijas. Konvertuojamosios obligacijos kaina priklauso nuo obligacijos savybių ir nuo emitento akcijos, su kuria ji susieta, kainos.

Obligacijų listingavimas – obligacijų įtraukimas į biržos sąrašus. Tam kad obligacija būtų įtraukta į biržos sąrašus, jos emitentas (bendrovė išleidusi obligacijas) turi atitikti ir laikytis tam tikrų dydžio, efektyvumo ir skaidrumo reikalavimų. Listinguotos obligacijos perkamos ir parduodamos biržoje standartinėmis sąlygomis.

Pavyzdys. Tarkime, jūsų turimos obligacijos atkarpa yra 5 proc. O tuo metu, kai Jums netikėtai prireikė pinigų, rinkos palūkanos siekia 8 proc. Tai reiškia, kad analogiškos Jūsų turimoms obligacijos šiuo metu būtų išleidžiamos su 8 proc. atkarpa. Suprantama, kad Jūsų turimos obligacijos, už kurias mokama 5 proc. atkarpa, yra mažiau patrauklios investuotojams, todėl jų kaina būtų nukritusi.

Taigi, jei obligacijų neketinate laikyti iki išpirkimo, turėtumėte atkreipti dėmesį į tai, kad kintant rinkos sąlygoms, tiek pelnas, tiek nuostolis gali būti reikšmingi.

BONDS

Bonds are securities that confirm the debt owed to you (the investor) by the company, organisation, government or other issuer. Investing by buying bonds is one of the main ways of investing and is often less risky than buying a part of a business (shares). Of course, this often results in lower potential profit as well. When you invest in bonds, you agree in advance on the amount of interest (bond coupon), the method and frequency of payments, and the maturity of the debt (bond repurchase).

Interest on bonds is usually paid in one of two ways:

1. either at fixed intervals throughout the life of the bond or in a lump sum payment at maturity.
2. Bonds are sold at a discount (discounted bonds) and redeemed at par value.

Bonds are divided into short-term debt securities (up to one year) and long-term debt securities (maturity longer than one year). In general, the longer the maturity of a bond, the more sensitive it is to fluctuations in market interest rates, and thus the riskier it is.

When assessing bonds by issuer, it is generally accepted that bonds issued by the governments of credible countries (such as Germany, France, the US, etc.) are the safest, while debt securities issued by developing countries and corporates are riskier. Of course, there can always be exceptions, and a more accurate assessment will be provided by the ratings established by credit rating agencies (the main ones being Moody's, Fitch and S&P). Bonds rated from AAA to BBB are considered to be the safest and their issuers are considered the most reliable. Bonds rated below BB are considered riskier and the lower the rating, the higher the investment risk. If a bond is not rated, this should be seen as a higher risk.

Thus, if you buy a bond and intend to hold it to maturity, the return is known in advance.

If you suddenly need money before the bond will mature, whether you make or lose some of the money you have invested depends on the current bond yield. Bond yields represent the market price of a bond, expressed as a percentage, at a given point in time, and depend on current interest rates, investor expectations, general economic conditions, etc.

Convertible bonds are securities that are issued in the form of bonds but give the right to exchange (convert) existing bonds into shares at a specific time and under predetermined conditions. The price of a convertible bond depends on the characteristics of the bond and the price of the issuer's share to which it is linked.

Listing a bond means listing it on an exchange. For a bond to be listed, its issuer (i.e. the company issuing the bond) must meet and comply with certain requirements regarding size, efficiency and transparency. Listed bonds are bought and sold on an exchange under standard conditions.

Example. Suppose your bond has a coupon rate of 5%. And when you suddenly need money, the market interest rate is 8%. This means that a bond similar to yours would currently be issued with a coupon rate of 8%. Naturally, your bonds, which have a coupon rate of 5%, are less attractive to investors, so their price would be lower.

Thus, if you do not intend to hold the bond to maturity, you should be aware that both gains and losses can be significant when there are changes in market conditions.

Privalumai investuotojui

- Aiški investicijos grąža, jei obligacijos laikomos iki išpirkimo.
- Galimybė parduoti obligacijas antrinėje rinkoje anksčiau išpirkimo.
- Obligacijų kaina antrinėje rinkoje kinta priklausomai nuo tuometinės rinkos palūkanų normos, todėl yra galimybių gauti grąžą nelaikant obligacijų iki išpirkimo.

Investuotojo rizika

Perkant obligacijas reikia visapusiškai įvertinti jas leidžiančios įmonės riziką taip, lyg būtų perkamos tos įmonės akcijos. Išimtimi galima laikyti valstybių obligacijas, nes valstybės bankrutuoja kur kas rečiau nei bendrovės.

Kaip ir akcijų, antrinės rinkos obligacijų kaina (pajamingumas) priklauso ir nuo jų likvidumo. Likvidumas – tai turimo aktyvo galūnų normos pokyčius rinkoje. Investuojant į ilgnesnio termino obligacijas galima daugiau uždirbti arba daugiau prarasti, jei jos bus parduodamos nelaukiant išpirkimo. Išsamesnis rizikų sąrašas pateikiamas šio aprašymo gale.

Obligacijų kainų svyravimą rinkoje keičiantis palūkanų normoms lemia likęs terminas iki obligacijos išpirkimo. Obligacijos, kurioms iki išpirkimo yra likę daugiau laiko, jautriau reaguoja į palūkanų normos pokyčius rinkoje. Investuojant į ilgnesnio termino obligacijas galima daugiau uždirbti arba daugiau prarasti, jei jos bus parduodamos nelaukiant išpirkimo. Išsamesnis rizikų sąrašas pateikiamas šio aprašymo gale.

INVESTICINIAI FONDAI

Investicinis fondas - tai daugelio investuotojų sunešti pinigai, kurie investuojami į akcijas, obligacijas, pinigų rinkos priemones, kitus vertybinius popierius ar jų derinius.

Pasirinkę investicinį fondą Jūs savo lėšas patikite fondo valdymo įmonei, kuri jį investuoja į įvairias finansines priemones. Kur ir kaip investuojamos patikėtos lėšos, priklauso nuo fondo investavimo strategijos. Pabrėžtina, kad fondo turtas yra atskirtas nuo valdymo įmonės turto, tad, net pastarajai bankrutavus, fondo turtas lieka investuotojams. Parduoti turimus investicinius vienetus dažniausiai galima fondo valdymo įmonei, o kai kurių fondų vienetais prekiaujama biržose (plačiau aprašyta IV dalyje „Biržoje prekiaujami fondai“).

Pagrindiniai fondų tipai:

- Suderintieji fondai – tai fondai, kuriems taikomi didžiausi investuotojų apsaugos standartai ir kurių veiklą reglamentuoja tiek Europos sąjungos (UCITS direktyva, daugiau skaitykite šios dalies pabaigoje), tiek vietiniai teisės aktai. Tokie fondai privalo atitikti griežtus investicijų diversifikavimo, apskaitos ir informacijos atskleidimo investuotojams reikalavimus. Be to, suderintieji fondai gali būti tik atviro tipo (skaitykite apie tai žemiau) ir privalo naudoti lyginamąjį indeksą.
- Specialieji fondai – tai fondai, kuriems taikomi laisvesni investicijų diversifikavimo reikalavimai, fondas gali naudoti finansinį svertą, t.y. skolintis lėšas investavimui, taip pat investuoti į nekilnojamą turtą ir privataus kapitalo subjektus. Specialieji fondai gali būti ir uždaro tipo (skaitykite apie tai žemiau). Šie fondai laikomi rizikingesniais, todėl jie skirti labiau patyrusiems investuotojams.
- Informuotiesiems investuotojams skirti fondai – tai fondai, į kuriuos investuoti gali tik asmenys, tenkinantys taikomų teisės aktų numatytus turto, pajamų ir kitus reikalavimus. Šie fondai gali naudoti skolintas lėšas ir be apribojimų investuoti į potencialias investavimo priemones, kurių savybės ir rizika kiekvienu atveju gali labai reikšmingai skirtis. Tokių fondų atskleidžiamos informacijos kiekis yra minimalus, tačiau laikoma, kad informuotasis investuotojas turi pakankamai patirties, kad suprastų daromą sprendimą. Be to,

Benefits for the investor

- A clear return on investment if the bond is held to maturity.
- Option to sell bonds on the secondary market before maturity.
- The price of bonds on the secondary market fluctuates according to the market interest rate at the time, so there are opportunities to earn a return without holding the bonds to maturity.

Risks for the investor

Buying bonds requires a full assessment of the risks of the issuing company as if you were buying shares in that company. Sovereign bonds are an exception, as countries go bankrupt much less often than companies.

Like stocks, the price (yield) of secondary market bonds also depends on their liquidity. Liquidity is the ability of an asset to be converted into cash as quickly as possible and at the lowest possible cost. Therefore, the more liquid a bond is, the more likely it can be traded with ease and without incurring significant losses.

The volatility of bond prices in the market as interest rates change is determined by the remaining term to maturity. Bonds with more time to maturity are more sensitive to interest rate changes in the market. Investing in longer-term bonds can result in either more gains or more losses if they are sold before maturity. A more detailed list of risks is provided at the end of this description.

INVESTMENT FUNDS

An investment fund is money contributed by a large number of investors and invested in shares, bonds, money market instruments, other securities or combinations of these.

When you choose an investment fund, you entrust your money to a fund management company that invests it in a range of financial instruments. The fund's investment strategy determines where and how the money is invested. It should be noted that the fund's assets are segregated from the assets of the management company, so that even if the latter goes bankrupt, the fund's assets remain with investors. Usually, the investment units can be sold to a fund management company and some fund units are traded on stock exchanges (see Section IV 'Exchange traded funds' for more details).

Main types of funds:

- UCITS are funds that are subject to the highest standards of investor protection and are governed by both European Union legislation (UCITS Directive; more information at the end of this section) and applicable local legislation. Such funds must comply with strict requirements on investment diversification, accounting and disclosure to investors. In addition, UCITS can only be open-ended (see below) and must use a benchmark.
- Special funds are funds that are subject to more liberal investment diversification requirements and can use leverage – i.e. borrowing for investment – as well as investing in real estate and private equity. Special funds can also be closed-ended (see below). These funds are considered riskier and are therefore aimed at more experienced investors.
- Funds for informed investors are funds which may only be invested in by persons meeting the requirements on assets, income etc. established in the applicable local legislation. These funds may use borrowed money and invest without restriction in potential investment vehicles, the characteristics and risks of which may vary significantly. For such funds, the amount of disclosure is minimal, but the informed investor is presumed to have sufficient experience to understand the decision being made. Funds for informed investors can also be closed-ended (see below).

informuotiesiems investuotojams skirti fondai gali būti ir uždaro tipo (skaitykite apie tai žemiau).

- Profesionaliems investuotojams skirti fondai – tai fondai, į kuriuos investuoti gali tik asmenys, atitinkantys taikomuose teisės aktuose numatytus kriterijus.

Pagrindinės fondų rūšys pagal finansines priemones, į kurias jie investuoja:

- Pinigų rinkos priemonių fondai investuoja į saugias ir labai trumpo termino vyriausybės obligacijas, indėlių sertifikatus ir pan. Ši fondų rūšis pasižymi mažiausia rizika.
- Obligacijų fondai investuoja į įvairios trukmės, tipų ir emitentų skolos vertybinius popierius. Fondai gali specializuotis tam tikroje skolos vertybinių srityje, pvz. besivystančių rinkų vyriausybės skolos vertybiniai popieriai. Obligacijų fondų rizika priklauso nuo investavimo strategijos, tačiau šie fondai pasižymi santykinai nedidele rizika.
- Akcijų fondai investuoja į įmonių akcijas. Taikomos įvairios investavimo strategijos, kaip pavyzdžiui investavimas konkrečiame regione, arba konkrečioje industrijos šakoje, arba pasirenkant įmones pagal jų dydį ir pan. Akcijų fondai pasižymi didele rizika.
- Mišraus investavimo fondai investuoja į akcijas ir obligacijas. Proporcijos būna įvairios, pavyzdžiui 30 procentų į akcijas ir 70 procentų į obligacijas, ir nuo to priklauso fondų rizika – kuo didesnė akcijų dalis, tuo fondas laikomas rizikingesniu.
- Fondų fondai investuoja ne tiesiogiai į vertybinius popierius, bet į kitus fondus. Tokiu būdu sukuriama dar didesnė diversifikacija. Šių fondų rizika priklauso nuo bendro investicijų rizikingumo, tai yra kokia dalis investicijų tenka rizikingoms investicijoms, kaip akcijoms, o kokia dalis saugesnėms, tokioms kaip obligacijos.
- Draudimosi (ang. Hedge) fondai pasižymi tuo, kad naudoja sudėtingas investavimo strategijas ir jų įvairovė yra labai plati. Gali būti investuojama į įvairias finansines priemones. Šių fondų rizika gal būti tiek labai žema, tiek labai aukšta.
- Privataus kapitalo (ang. Private equity) fondai investuoja tiesiogiai (ne per biržą) pirkdami ir parduodami įmones ir verslus. Šių fondų rizika yra labai aukšta.
- Kiti alternatyvaus investavimo fondai - nekilnojamo turto, žaliavų, valiutų fondai ir pan. Šie fondai specializuojasi investuodami į tam tikro turto rūšį ir paprastai jų rizika yra aukšta.

Fondai gali būti atviro ir uždaro tipo. Atviro tipo fondai leidžia investuotojams bet kada pradėti ar papildomai investuoti ir atitinkamai atsiimti dalį ar visas investicijas. Tuo tarpu uždaro tipo fondai turi nustatytą terminą, kada priimamos investicijos (paprastai fondo sukūrimo pradžioje) ir vėliau fondas uždaromas, tai yra, nebepriima naujų investicijų. Atsiimti lėšas iš uždaro fondo galima tik praėjus nustatytam laikotarpiui, pavyzdžiui 5, 8 ar 10 metų. Kiekvienas fondas laikotarpi, kuriam praėjus bus galima atsiimti lėšas, nustato skirtingai pagal savo investicijų specifiką.

Fondų reitingavimo agentūros (žinomiausios yra Morningstar ir Lipper) suteikia investuotojams papildomos informacijos. Jos vertina fondus, atsižvelgdamos į praeities rezultatus, riziką, mokesčius, fondo valdymo kokybę ir (ar) kitus parametrus. Reitingas nustatomas pagal grupės, kuriai priskirtas fondas, santykinius rezultatus. Todėl geras ar prastas fondo įvertinimas reiškia ne kiek apskritai geras ar prastas fondas, bet lyginant su kitais ten pat investuojančiais ar panašią investavimo strategiją taikančiais fondais.

UCITS direktyva – Europos Sąjungos direktyva 2014/91/ES, kuri nustato tam tikrus saugumo ir veiklos organizavimo standartus, kurių turi laikytis investicinis fondas ir jo valdymo įmonė, norintys veikti ar platinti produktus visoje ES teritorijoje. Jeigu fondas atitinka UCITS standartą, tai reiškia, kad jo taisyklės ir prospektas parengti pagal ES direktyvų reikalavimus, jis tinkamai prižiūrimas, jo veikla organizuojama ir investicijos

- Funds for professional investors are funds which may only be invested in by persons who meet the criteria set out in the applicable legislation.

The main types of funds according to the financial instruments in which they invest:

- Money market funds invest in safe and very short-term sovereign bonds, certificates of deposit, etc. This type of fund carries the lowest risk.
- Fixed income funds invest in debt securities of different maturities, types and issuers. Funds may specialise in a particular area of debt securities, such as government debt securities of emerging markets. The risk of fixed income funds depends on the investment strategy, but these funds are generally relatively low-risk.
- Equity funds invest in company shares. Different investment strategies are used, such as investing in a specific region or a specific industry, or selecting companies according to their size, etc. Equity funds are characterised by a high risk.
- Balanced funds invest in shares and bonds. The proportions vary – for example, 30% in shares and 70% in bonds – and this determines the risk of the funds: the higher the proportion of shares, the riskier the fund.
- Funds of funds do not invest directly in securities but rather in other funds. This creates further diversification. The risk of these funds depends on the overall risk exposure of the investment, i.e. how much of the investment is allocated to risky investments such as shares, and how much to safer investments such as bonds.
- Hedge funds are characterised by their use of complex investment strategies and their very wide diversity. Investments can be made in a variety of financial instruments. These funds can have both very low and very high risks.
- Private equity funds invest directly (i.e. not through an exchange) by buying and selling companies and businesses. The risks of these funds are very high.
- Other alternative funds (real estate, commodities, currency funds, etc.) specialise in investing in a particular type of asset and generally have a high risk profile.

Funds can be open-ended or closed-ended. Open-ended funds allow investors to start or make additional investments at any time and to withdraw some or all of their investments accordingly. In contrast, closed-end funds have a time limit for accepting investments (usually at the beginning of the fund's launch), after which the fund is closed, meaning that it no longer accepts new investments. Withdrawals from a closed-end fund can only be made after a set period of time, such as 5, 8 or 10 years. Each fund sets the period after which withdrawals can be made according to the specifics of its investments.

Fund rating agencies (Morningstar and Lipper being the best known) provide additional information for investors. They assess funds based on past performance, risk, fees, quality of fund management and/or other parameters. The rating is determined by the relative results of the group to which the fund is assigned. Therefore, a good or bad rating for a fund does not mean how good or bad the fund is overall, but rather in comparison to other funds investing in the same area or with a similar investment strategy.

The 'UCITS Directive' refers to European Union Directive 2014/91/EU, which sets out certain safety and organisational standards that an investment fund and its management company must comply with in order to operate or distribute products throughout the EU. If a fund meets the UCITS standard, it means that its rules and prospectus have been drawn up in accordance with the requirements of EU directives, that it is properly supervised, and that its activities are organised and its investments are allocated in accordance with common principles that apply throughout the EU. If a fund does not comply with the

paskirstomos pagal bendrus ir visoje ES teritorijoje galiojančius principus. Jeigu fondas neatitinka UCITS standarto, tai reiškia, kad jis įsteigtas, valdomas ir investuoja pagal specifinius kurios nors šalies įstatymus.

Privalumai investuotojui

- Lėšos patikimos valdyti profesionalams, tad Jums pačiam nereikia aktyviai sekti įvykių rinkoje.
- Galima rinktis fondą su strategija labiausiai atitinkančia Jūsų rizikos profilį.
- Gaunate diversifikuotą finansinių priemonių portfelį.

Investuotojo rizika

Investiciniam fondui patikėtas lėšas valdo valdytojas ar valdymo įmonė, todėl pirmiausia reikia atsižvelgti į valdytojo ar valdymo įmonės patirtį, kompetenciją ir patikimumą.

Fondas valdomas pagal iš anksto apibrėžtą investavimo strategiją, su kuria galite susipažinti fondo dokumentuose, tačiau tai nereiškia, kad esate apsaugoti nuo rizikos ir galimų nuostolių. Net mažiausios rizikos investiciniai fondai, pavyzdžiui, pinigų rinkos ar obligacijų, keičiantis rinkos sąlygoms gali prarasti dalį vertės ir Jūs galite atgauti mažiau, nei investavote.

Investicinių fondų rizika dažniausiai yra mažesnė nei pavienių investicijų, nes jų investicijos gali būti diversifikuotos pagal turto klases, sektorius, regionus ir kitais aspektais. Kitaip tariant, investicinio fondo lėšos investuojamos į įvairių įmonių vertybinius popierius ir tikimybė, kad visoms įmonėms pradės nesisekti vienu metu, yra daug mažesnė, nei vertinant atskiros įmonės tikimybę. O jeigu vienai ar kelioms įmonėms nesiseka, tai jų įtaka bendram portfelio rezultatui būtų atsveriamą kitų, sėkmingiau dirbančių, įmonių rezultatų. Jei investicinis fondas investuoja įvairiose šalyse ir skirtinguose sektoriuose, tai dar labiau mažėja rizika. Jei fondo strategijoje numatyti investuoti į akcijas, obligacijas ir kitas turto rūšis, tai rizika sumažėtų ir turto klasių aspektu.

Investuotojo teisė pareikalauti išpirkti jam priklausančius investicinius vienetus iš uždaro tipo fondo yra apribota.

Tad prieš priimant investicinį sprendimą rekomenduojame atidžiai išnagrinėti investicinio fondo strategiją ir taisykles. Jeigu fondas investuoja užsienio rinkose, gali būti patiriama ir valiutų rizika. Išsamesnis rizikų sąrašas pateikiamas šio aprašymo gale.

BIRŽOJE PREKIAUJAMI FONDAI

Biržoje prekiaujami fondai (angl. exchange traded funds, ETF's) – tai investiciniai fondai, kuriais yra prekiaujama biržoje. Paprastai šie fondai yra valdomi pasyviai, tad pasižymi mažesniais valdymo mokesčiais. ETF gali sekti tiek tam tikro biržos indekso (pavyzdžiui S&P 500), tiek konkretaus sektoriaus akcijų indekso (pavyzdžiui bankų ar farmacijos bendrovių akcijos) sudėtį ar turto klasės (pavyzdžiui valiuta ar obligacijos) kainas.

Be tiesiog indekso vertę sekančių ETF, gali būti konstruojami sudėtingesni ETF, pavyzdžiui:

- Atvirkštiniai ETF (angl. inversed ETF) – jų kaina juda priešinga kryptimi nei finansinis instrumentas, su kuriuo jis siejamas;
- ETF su skolos svertu (angl. leveraged ETF) – tokio ETF vieneto kaina kinta kelis kartus daugiau nei bazinė finansinė priemonė, kuria atkartoja ETF;
- Atvirkštiniai ETF su skolos svertu – abiejų ankščiau paminėtų fondų savybes turintis ETF.

UCITS standard, this means that it is established, managed and invested under the specific laws of a particular country.

Benefits for the investor

- The funds are entrusted to professionals to manage, so you don't have to actively follow market developments yourself.
- You can choose the fund with the strategy that best suits your risk profile.
- You get a diversified portfolio of financial instruments.

Risks for the investor

The funds entrusted to an investment fund are managed by a manager or management company, and so the experience, competence and reliability of the manager or management company should be a primary consideration.

The fund is managed according to a pre-defined investment strategy which can be found in the fund's documents, but this does not mean that you are protected from risks or possible losses. Even the lowest-risk investment funds, such as money market or bond funds, can lose some of their value as market conditions change, and you may get back less than you invested.

Investment funds tend to be less risky than individual investments because their investments can be diversified by asset type, sector, region and other aspects. In other words, an investment fund invests in the securities of a wide range of companies, and the probability that all of them will start to fail at the same time is much lower than the probability an individual company failing. Moreover, if one or more companies do not perform well, their impact on the overall performance of the portfolio would be outweighed by the performance of other, better performing companies. If an investment fund invests in different countries and sectors, this further reduces risk. If the fund's strategy includes investing in shares, bonds and other types of assets, the risk would be reduced in terms of asset classes.

An investor's right to request the repurchase of their investment units in a closed-end fund is limited.

We therefore recommend that you carefully examine the strategy and rules of the investment fund before making an investment decision. If the fund invests in foreign markets, it may also be exposed to currency risk. A more detailed list of risks is provided at the end of this description.

EXCHANGE TRADED FUNDS

Exchange traded funds (ETFs) are investment funds that are traded on an exchange. These funds are generally passively managed and therefore have lower management fees. ETFs can track the composition of a particular stock index (such as the S&P 500), a sector-specific stock index (such as bank or pharmaceutical shares), or the prices of an asset class (such as currencies or bonds).

In addition to ETFs that simply track the value of an index, more complex ETFs can be constructed, such as:

- Inverse ETFs – their price moves in the opposite direction to the financial instrument to which they are linked;
- Leveraged ETFs – the unit price of an ETF fluctuates several times more than the underlying financial instrument on which the ETF is based;
- Inverse leveraged ETFs are ETFs with characteristics of both of the above funds.

Privalumai investuotojui

- Galimybė investuoti į investicijų krepšelį, atkartojantį norimą indeksą.
- Paprasčiau pirkti ir parduoti visą krepšelį, nei valdyti atskirų finansinių priemonių paketą.
- ETF yra valdomi pasyviai, todėl šių fondų valdymo kaštai paprastai būna mažesni nei įprastų investicinių fondų.
- ETF suteikia galimybę uždirbti ne tik iš brangstančių, bet ir pingančių finansinių priemonių.

Investuotojo rizika

Kaip ir kitų finansinių priemonių, ETF vieneto kaina gali tiek kilti, tiek kristi priklausomai nuo rinkos tuo metu susiklosčiusios situacijos.

Indekso sekimo paklaidos rizika – dėl investavimo specifikos ETF vieneto kaina ne visada tiksliai atkartoja sekamo indekso kainos kitimą. ETF kaina gali pasikeisti tiek daugiau, tiek mažiau palyginti su lyginamuoju indeksu. Paprastai ETF geriausiai atkartoja bazinio krepšelio kainos kitimą trumpu laikotarpiu, tad nėra tinkami ilgalaikiam investavimui.

Svarbu išsiaiškinti ETF naudojamą investavimo strategiją, todėl būtina įdėmiai susipažinti su fondo prospektu, kuriame nurodomas konkretus investavimo objektas, rizikos, mokesčiai ir kita aktuali informacija būdinga konkrečiam ETF. Išsamesnis rizikų sąrašas pateikiamas šio aprašo gale.

AKCIJOS

Akcijos – tai įmonės nuosavybės dalis. Kitaip, nuosavybės vertybiniai popieriai, patvirtinantys jų savininko (akcininko) teisę dalyvauti valdant bendrovę, gauti dividendus ir kitas įstatymų numatytas teises.

Investavimas į akcijas yra vienas iš dviejų pagrindinių investavimo būdų (antrasis – skolinti lėšas verslui, tai yra pirkti obligacijas). Investuojant į akcijas yra įsigyjama verslo dalis ir net įsigiję tik vieną akciją, Jūs tampate to verslo bendrasavininku. Šis investavimo būdas laikomas rizikingesniu nei į obligacijas, nes investicijų grąža priklausys nuo ir verslo sėkmės. Tačiau akcijos yra neterminuotos ir jų grąža nėra apribota išankstinio susitarimo, kaip obligacijų atveju, todėl sėkmingo investavimo atveju turėsite galimybę gauti didesnę grąžą.

Akcijos būna kelių rūšių ir klasių, nuo kurių priklauso, kokias teises įgysite. Pagrindinės rūšys yra šios:

- privilegijuotosios akcijos – dažniausiai nesuteikia balso teisės visuotiniame akcininkų susirinkime, tačiau garantuoja didesnius, dažnai iš anksto nustatytą dydžio dividendus.
- paprastosios vardinės akcijos – sudaro pagrindinę bendrovės akcijų dalį. Visos paprastosios vardinės akcijos suteikia balsavimo teisę ir teisę į dividendus, jeigu nusprendžiama juos mokėti.

Vertinant investicijas į akcijas ir jų grąžą svarbu skirti dvi sąvokas: akcijų vertė ir akcijų kaina.

- Akcijų vertė rodo įmonės turto vertę, atėmus įmonės įsipareigojimų vertę ir pridėjus tikėtino pelno vertę.
- Akcijų kaina (suma, už kurią perkate ar parduodate) atspindi akcijų vertę ir investuotojų lūkesčius, bendras ekonomikos tendencijas ir kt.

Akcijų apyvarta – dydis, parodantis kiek per tam tikrą laiką nuperkama ir parduodama akcijų. Didesnė apyvarta reiškia didesnį likvidumą (lengviau įsigyti ar parduoti) ir mažesnį skirtumą tarp pirkimo ir pardavimo kainos.

Benefits for the investor

- Option to invest in a basket of investments replicating the preferred index.
- It is easier to buy and sell an entire basket than to manage a package of individual financial instruments.
- ETFs are passively managed, so their management costs are usually lower than those of conventional investment funds.
- ETFs offer the opportunity to make money not only from appreciating financial instruments, but also from depreciating ones.

Risks for the investor

Like other financial instruments, the price of an ETF unit can go up or down depending on the market situation at the time.

Risk of index tracking error – due to the nature of investing, the price of an ETF unit does not always accurately reflect the price performance of the index it tracks. The price of an ETF can change either more or less compared to the benchmark index. ETFs generally best replicate the price movement of the underlying basket in the short term and are therefore not suitable for long-term investment.

It is important to understand the investment strategy used by the ETF, so you should carefully read the fund's prospectus, which sets out the specific investment object, risks, charges and other relevant information specific to the particular ETF. A more detailed list of risks is provided at the end of this description.

EQUITY

Shares are a part of a company's ownership. In other words, they are equity securities that confirm the right of the holder (shareholder) to participate in the management of the company, to receive dividends and other statutory rights.

Investing in shares is one of the two main ways of investing (the other is lending money to a business, i.e. buying bonds). Investing in shares involves acquiring a stake in a business, and even if you buy just one share, you become a co-owner of that business. This type of investment is considered riskier than bonds because the return on investment will also depend on the success of the business. However, shares are open-ended and their returns are not limited by a prior agreement as in the case of bonds, so if you invest successfully you will have the opportunity to earn higher returns.

Shares come in several types and classes, depending on which rights you acquire. The main types are as follows:

- Preferred shares. These usually do not carry voting rights at the general meeting, but guarantee higher dividends, often at a predetermined rate.
- Common shares. These represent the majority of the company's shares. All common shares carry voting rights and the right to receive dividends if it is decided to pay them.

When assessing investment in shares and their return, it is important to distinguish between two concepts: share value and share price.

- The value of shares represents the value of a company's assets minus the value of its liabilities plus the value of its expected profits.
- The price of shares (the amount you buy or sell) reflects the value of the share and the expectations of investors, general economic trends, etc.

Turnover is a measure of how many shares are bought and sold in a given period. Higher turnover means more liquidity (easier to buy or sell) and a lower spread between buying and selling prices.

Akcijų listingavimas – akcijų įtraukimas į biržos sąrašus. Tam kad akcija būtų įtraukta į biržos sąrašus, jos emitentas (bendrovė išleidusi akcijas) turi atitikti ir laikytis tam tikrų dydžio, efektyvumo ir skaidrumo reikalavimų. Listinguojamų įmonių akcijos perkamos ir parduodamos biržoje standartinėmis sąlygomis.

Depozitoriumų pakvitavimai – tai vertybiniai popieriai, kuriais nurodoma nuosavybės teisė į kitoje biržoje kotiruojamas akcijas. Pavyzdžiui, tarkime akcija yra registruota Kinijoje, o depozitoriumo išleistais pakvitavimais prekiaujama Londono biržoje. Tokiu būdu palengvinamas akcijų įsigijimas Londono biržos dalyviams, nes depozitoriumo pakvitavimai patvirtina akcijų turėjimą ir suteikia tokias pačias teises, kaip ir tiesiogiai įsigijus įmonės akcijų.

Privalumai investuotojui

- Įgyjama dalinė įmonės nuosavybė ir balsų teisė (paprastųjų akcijų atveju).
- Įgyjama teisė gauti įmonės pelno dalį dividendų pavidalu.
- Investuojant į perspektyvios įmonės akcijas įgyjama ir galimybė gauti teigiamą investicijos grąžą dėl didėjančios akcijų kainos.

Investuotojo rizika

Akcijų kaina priklauso tiek nuo vidinių, tiesiogiai su verslu susijusių, tiek nuo išorinių, tokių kaip konkurentų veiksmai ar reguliavimas, veiksnių bei rinkose vyraujančių investuotojų lūkesčių, kuriuos sunku iš anksto numatyti ir įvertinti.

Be minėtų veiksnių, akcijų kaina priklauso ir nuo jų likvidumo biržoje. Kuo akcijos likvidesnės, tuo labiau tikėtina, kad bus patiriamos mažesnės pirkimo ar pardavimo sąnaudos. Likvidumas tampa itin svarbus, kai perkama ar parduodama daug akcijų, nes esant mažam likvidumui, pirkimo ar pardavimo procesas gali užtrukti ir pareikalauti papildomų sąnaudų.

Kadangi vienas svarbiausių investavimo etapų yra investicijų priežiūra, svarbu iš anksto pasitikrinti, kokią galima gauti informaciją apie akcijų kainas, bendrovių rezultatus ir kitas aktualias naujienas, taip pat išsiaiškinti informacijos gavimo būdus bei dažnumą.

Investicijų į akcijas rizika yra didelė – jei įmonė bankrutuoja, galima prarasti visą investuotą sumą. Akcijoms yra būdingos daugelis investavimo rizikų: kredito, valiutos, investavimo momento pasirinkimo ir kitos. Išsamesnis rizikų sąrašas pateikiamas šio aprašymo gale.

IŠVESTINĖS, STRUKTŪRINĖS FINANSINĖS PRIEMONĖS

Išvestinės finansinės priemonės – tai visa grupė finansinių produktų kurių vertė priklauso nuo kitų finansinių priemonių vertės su kuriomis jos yra susietos. Jas kuria ir parduoda tie rinkos dalyviai kurie yra linkę prisiimti atitinkamą riziką dėl už jų slypinčio pagrindinio aktyvo kainos pokyčio. Išvestinės finansinės priemonės kitų rinkos dalyvių dažnai yra naudojamos apsidrausti nuo nepalankaus kurio nors aktyvo kainos pokyčio rizikos, pvz. įmonė gali apsidrausti nuo valiutos pabrangimo, kai ateityje jai reikės atsiskaityti su tiekėju iš užsienio už prekes. Jais pat sukuriama rinka objektams, kuriais fiziškai sunku ar visai neįmanoma prekiauti, pvz. sutarys, kurios priklauso nuo oro sąlygų. Dažnai išvestinės finansinės priemonės investuotojų yra naudojamos spekuliaciniais tikslais.

Pagal sutarties objektą išvestinės finansinės priemonės dažniausiai siejamos valiutoms, akcijų kainoms, palūkanų normoms, žaliavų kainoms ar skolinių įsipareigojimų vykdymu.

Listing a share means listing it on a stock exchange. For a share to be listed, its issuer (i.e. the company issuing the share) must meet and comply with certain requirements regarding size, efficiency and transparency. Shares in listed companies are bought and sold on an exchange under standard conditions.

Depository receipts are securities that indicate ownership of shares listed on another stock exchange. For example, suppose a share is registered in China and the depository receipts are traded on the London Stock Exchange. This facilitates the acquisition of shares by London Stock Exchange participants, as depository receipts confirm the ownership of the shares and confer the same rights as if the shares in the company were acquired directly.

Benefits for the investor

- Partial ownership of the company and voting rights (in the case of ordinary shares) are acquired.
- The right to receive a share of the company's profits in the form of dividends is acquired.
- Investing in the shares of a promising company also gives you the opportunity to earn a positive return on your investment through an increasing share price.

Risks for the investor

The price of shares depends on factors both internal and external to the business, such as competitors' actions, regulation, as well as investors' expectations, which are difficult to predict and assess in advance.

Additionally, the price of a share depends on its liquidity on a stock exchange. The more liquid a share, the more likely that it will incur lower buying or selling costs. Liquidity becomes particularly important when a large number of shares are bought or sold, as low liquidity can make the buying or selling process time-consuming and costly.

As one of the most important stages of investing is investment monitoring, it is important to check in advance what information is available on share prices, company performance and other relevant information, as well as the methods and frequency of access to such information.

Investing in shares carries a high level of risk: if a company goes bankrupt, it is possible to lose the entire invested amount. Shares are subject to many investment risks: credit, currency, investment timing, etc. A more detailed list of risks is provided at the end of this description.

DERIVATIVES AND STRUCTURED FINANCIAL INSTRUMENTS

Derivatives are a group of financial products with a value that depends on the value of other financial instruments to which they are linked. They are created and sold by market participants who are willing to take the risk of a change in the price of the asset behind them. Derivatives are often used by other market participants to protect against the risk of an adverse change in the price of an asset. For example, a company may need protection against currency appreciation when it needs to pay a foreign supplier for goods in the future. They also create a market for objects that are physically difficult or impossible to trade, e.g. weather-dependent contracts. Derivatives are often used by investors for speculative purposes.

Derivatives are usually linked to currencies, share prices, interest rates, commodity prices or the performance of debt obligations.

Išvestinėmis finansinėmis priemonėmis gali būti prekiaujama tiek biržoje, tiek už jos ribų.

- Išankstiniai sandoriai (angl. forwards) – tai sutartis, kad praėjus apibrėžtam laiko tarpui viena iš sutarties pusių pirks, o kita parduos finansinį ar fizinį aktyvą (sutarties objektą) už sandorio dieną nustatytą kainą. Atėjus sutarties vykdymo laikotarpiui, priklausomai nuo to, kokia yra reali sutarties objekto kaina viena iš sandorio pusių gali gauti pelną, o kita patirti nuostolį.
- Apsikeitimo sandoriai (angl. swaps) – tai susitarimas tarp dviejų šalių po tam tikro laiko tarpo apsikeisti pinigų srautais, kurie pavyzdžiui gali priklausyti nuo palūkanų normos ar valiutos kurso skirtumų skirtingose šalyse.

Biržoje prekiaujama standartizuotos formos išvestinėmis finansinėmis priemonėmis, tai:

- Ateities sandoriai (angl. futures) – ateities sandoris savo turiniu yra toks pat kaip išankstinis sandoris (angl. forward), tačiau nuo pastarojo skiriasi tuo, kad yra turi standartizuotas charakteristikas, juo yra prekiaujama biržoje ir jis turi antrinę rinką, t.y. ateities sandorį galima pirkti ar parduoti biržoje anksčiau nei baigiasi jo galiojimo terminas.
- Pasirinkimo sandoriai (angl. options) – opcionas yra ateities sandorio sudėtingesnė forma, kai viena iš sandorėje dalyvaujančių pusių sukakus terminui gali pasirinkt ar nori vykdyti sutarties sąlygas. Pasirinkimo sandoriai gali būti tiek pirkti (angl. call option), tiek parduoti (angl. put option) fizinius ar finansinius aktyvus tam tikru laiko momentu už tam tikrą kainą.

Privalumai investuotojui

- Leidžia perskirstyti nepalankaus galimo kainos pokyčio riziką tarp mažiau ir labiau riziką norinčių prisiimti rinkos dalyvių.
- Vienas iš būdų investuoti, spekuliuoti dominančioje rinkoje.

Investuotojo rizika

Išvestinės finansinės priemonės sudaro galimybę daug uždirbti net ir iš mažų jo jomis slypinčių turto kainų pokyčių. Tačiau susiklosčius nepalankiai situacijai, ypač jei investuojant į išvestines finansines priemones buvo naudojamos skolintos lėšos, nuostoliai taip pat gali būti itin dideli. Todėl paprastai investuoti į išvestines finansines priemones patartina tik gerai finansų rinkas išmanantiems asmenims. Išsamesnis rizikų sąrašas pateikiamas šio aprašo gale.

Kitos struktūrinės finansinės priemonės:

Struktūrinės obligacijos – šiuos vertybinius popierius sudaro obligacijos ir kiti finansiniai aktyvai, taigi nuo paprastųjų struktūrinės obligacijos skiriasi tuo, kad už jas mokamos palūkanos priklauso nuo kitų finansinių aktyvų (akcijų, žaliavų ir kt. rinkų) gražos.

Pavyzdys. Jei struktūrinės obligacijos laikomos iki išpirkimo, jų obligacijų dalis apsaugo investuotą sumą. Pavyzdžiui, įsigijote 100 EUR nominalios vertės 2 metų struktūrinių obligacijų, kurių palūkanos priklauso nuo naftos kainų svyravimų, t. y. jei nafta brangsta – Jūs uždirbate. Šias obligacijas ketinate laikyti iki išpirkimo. Po 2 metų tikrai atgausite investuotus 100 EUR ir, jei kilo naftos kainos, Jums bus sumokėtos palūkanos.

Suprasti, kaip generuojama struktūrinių obligacijų graža, padeda investavimo koeficientas. Tarkime, kad Jūsų įsigytų struktūrinių obligacijų investavimo koeficientas lygus 100 proc. Taigi, jei po metų naftos kaina išaugs 20 proc., Jūsų uždarbis irgi turėtų būti 20 proc., arba 20 EUR, tačiau jis priklauso ir nuo obligacijos kainos. Obligacijos kaina lygi

Derivatives can be traded both on- and off-exchange.

- Forwards are contracts where, after a specified period of time, one party to the contract buys and the other party sells a financial or physical asset (the subject of the contract) at a price fixed on the day of the transaction. At the end of the performance period, depending on the actual price of the object of the contract, one side of the transaction may make a profit and the other a loss.
- Swaps are an agreement between two parties to swap cash flows after a certain period of time, for example based on interest rate or exchange rate differences in different countries.

Derivatives traded on exchanges are traded in a standardised form, i.e.:

- Futures are similar in content to forwards, but differ in that they have standardised characteristics, are traded on an exchange and have a secondary market, i.e. a future can be bought or sold on an exchange before maturity.
- Options are a more complex form of futures, where one of the parties to the transaction can choose whether or not to fulfil the terms of the contract at maturity. Options can be either a call option or a put option to buy or sell physical or financial assets at a specific point in time at a specific price.

Benefits for the investor

- It allows the risk of an adverse potential price change to be redistributed between market participants who are willing to take less risk and those willing to take more risk.
- One way to invest is to speculate in the preferred market.

Risks for the investor

Derivatives allow an investor to make a lot of money even from small changes in the underlying asset prices. However, in the event of an adverse situation, especially if borrowed funds were used to invest in the derivatives, losses can also be very high. Therefore, it is generally advisable that only people with good knowledge of financial markets invest in derivatives. A more detailed list of risks is provided at the end of this description.

Other structural financial instruments:

Structured bonds – these securities are made up of bonds and other financial assets, so they differ from ordinary structured bonds in that their interest payments depend on the returns of other financial assets (shares, commodities, etc.).

Example. If structured bonds are held to maturity, their bond component protects the amount invested. For example, you buy a 2-year structured bond with a nominal value of €100, with interest based on oil price fluctuations (i.e. if oil goes up, you earn money). You intend to hold these bonds until maturity. After 2 years, you will definitely get back the €100 you have invested and, if oil prices rise, you will be paid interest.

The investment factor helps to understand how returns are generated on structured bonds. Suppose the investment factor of the structured bonds you buy is 100%. Thus, if the price of oil has risen by 20% a year later, your earnings should also be 20%, or €20, but this also depends on the price of the bond. The price of the bond is equal to the discounted price of a one-year bond at the then prevailing market yield. (For more details, see the description under Bonds.) Suppose the annual bond yield is 5%. The price of the structured bond you hold is then equal to the sum of the price of the bond ($100 / (1 + 5\%) = €95.24$) and the price of the part of the financial

diskontuotos metų obligacijos kainai pagal tuometinį rinkos pajamingumą (plačiau apie tai žr. aprašo dalyje Obligacijos). Tarkime, kad metų obligacijų pajamingumas lygus 5 proc. Tuomet Jūsų turimos struktūrinės obligacijos kaina yra lygi obligacijos kainos (95,24 EUR (100 EUR / (1 + 5 proc.)) = 95,24) ir finansinio aktyvo (naftos) dalies kainos (20 EUR) sumai, t. y. 115,24 EUR (95,24 + 20 = 115,24). Ar Jums pavyks parduoti turimas struktūrinės obligacijos už tokią kainą, priklauso ir nuo jų likvidumo. Kuo struktūrinės obligacijos likvidesnės, tuo didesnė tikimybė, kad jas pavyks parduoti už panašią į apskaičiuotą kainą.

Kita vertus, jei naftos kaina būtų nukritusi 20 proc., Jūsų struktūrinės obligacijos kainuotų tiek pat, kiek diskontuota metų trukmės obligacija, t. y. 95,24 EUR. Dėl šios priežasties struktūrinės obligacijos yra rizikingesnės nei paprastosios, nes turi ne tik kelių finansinių aktyvų gerąsias savybes, bet ir jų riziką.

Investuotojo rizika

Struktūrinės obligacijos yra labiau rizikingos nei paprastosios, nes jei, nusprendus parduoti iki išpirkimo, pasikeičia rinkos sąlygos, galima negauti palūkanų ir patirti nuostolį. Visgi rizika yra mažesnė nei dalies struktūrinių obligacijų sudarančių finansinių aktyvų (pavyzdžiui, naftos), nes išlaikyti struktūrinės obligacijos iki išpirkimo, atgaunama investuota suma. Išsamesnis rizikų sąrašas pateikiamas šio aprašo gale.

Sandoris dėl skirtumo (angl. *contract for difference*, CFD) – tai susitarimas tarp dviejų pusių po apibrėžto termino sumokėti kainos skirtumą tarp dabartinės ir būsimos aktyvo kainos. Tokiu būdu investuotojai turi galimybę spekuliuoti norimos finansinės priemonės kainos pokyčiais, patys jos net neįsigydami. Tai yra lošimas ir rizikuojama žymiai stipriau – nesėkmės atveju galima prarasti visas investicijas.

Investuotojas prisiima riziką, kad finansinės priemonės kainai pasukus nepalankia linkme, bus patirtas nuostolis. Išsamesnis rizikų sąrašas pateikiamas šio aprašo gale.

INVESTAVIMAS IR SKOLINTOS LĖŠOS

Pardavimas skolon (angl. *short selling*) – tai veiksmas kai investuotojas pasiskolina finansines priemones iš trečiojo asmens ir pasižada jas gražinti po susitaro termino. Investuotojai taip daro kai tikisi, kad pasiskolintos finansinės priemonės kaina sutartą dieną bus mažesnė. Tad bus galima gražinti pasiskolintas finansines priemones pigiau ir uždirbti iš kainos skirtumo.

Šiuo atveju investuotojas turi atsižvelgti ir į tikimybę, kad pasiskolinta finansinė priemonė pabrangs per sutartą laikotarpį. Tokiu atveju rinkoje teks bangiau atpirkti ir gražinti pasiskolintas finansines priemones.

Investicijų įsigijimas už skolintas lėšas – kai investavimui naudojamos skolintos lėšos, sukuriama finansinis svetas, kuris tiek kartų padidina riziką, koks skolintų lėšų santykis su nuosavomis lėšomis. Investuojant tokių būdu galima situacija, kai nuostoliai viršija nuosavas lėšas ir lieka įsipareigojimui skolintojui.

Atpirkimo sandoris – vienas iš būdų trumpam pasiskolinti lėšų, juo suteikiama paskola, užstatu perduodant turimas finansines priemones. Jei, pavyzdžiui, turite obligacijų ir norite jas išlaikyti iki išpirkimo, bet Jums prireikė pinigų – galite sudaryti atpirkimo sandorį, t. y. pasiskolinti iš banko pinigų, užstatydami turimas obligacijas.

Viena vertus, tai gana paprastas būdas gauti kreditą, kita vertus – tai gali būti sudėtingas finansinis instrumentas, keliantis didesnę nei įprastos paskolos riziką. Kokį atpirkimo sandorį sudarysite, priklauso nuo to, kokių tikslu skolinsitės.

asset (e.g. the oil; €20), which comes out to a total of 95.24 + 20 = €115.24. Whether you are able to sell your structured bonds at this price also depends on their liquidity. The more liquid the structured bond, the more likely it is to be sold at a price similar to the calculated price.

On the other hand, if the oil price had fallen by 20%, your structured bond would cost the same as a discounted one-year bond, i.e. €95.24. For this reason, structured bonds are riskier than conventional bonds, because they have both the benefits and the risks of several financial assets.

Risks for the investor

Structured bonds are riskier than conventional bonds because if market conditions change and you decide to sell before maturity, you could lose interest and incur a loss. However, the risk is lower than that of some of the financial assets that make up structured bonds (e.g. oil), because holding the structured bond to maturity gives a return on the amount invested. A more detailed list of risks is provided at the end of this description.

A contract for difference (CFD) is an agreement between two parties to pay the difference in price between the current and future price of an asset after a specified period. This allows investors to speculate on the price of the financial instrument they are interested in without having to buy it themselves. It is a gamble and the risk is much higher; in case of failure, it is possible to lose the entire investment.

The investor bears the risk that if the price of a financial instrument moves in an unfavourable direction, a loss will be incurred. A more detailed list of risks is provided at the end of this description.

INVESTMENTS AND BORROWED FUNDS

Short selling: an investor borrows financial instruments from a third party and promises to repay them at an agreed time. Investors do this when they expect the price of the borrowed instrument to be lower on the agreed date. It will then be possible to repay the borrowed financial instruments at a lower cost and make a profit on the difference in price.

When short selling, the investor must also take into account the likelihood that the borrowed financial instrument will appreciate in value over an agreed period. In that case, it will be more expensive to repurchase and repay borrowed financial instruments in the market.

Acquiring investments with borrowed funds: when borrowed funds are used to make an investment, leverage is created which increases the risk by a factor equal to the ratio of borrowed funds to own funds. Investing this way can lead to a situation where losses exceed own funds and remain a liability to the lender.

A repurchase agreement is a way of borrowing money for a short period of time by granting a loan through pledging financial instruments. For example, if you have a bond and want to hold it to maturity, but you need money, you can do a repurchase agreement, which means borrowing money from a bank by pledging the bond you have.

On the one hand, it is a relatively simple way of accessing credit, but on the other hand, it can be a complex financial instrument that carries a higher risk than a conventional loan. The type of repurchase agreement you enter into depends on the purpose of the borrowing.

Jei skolinatės kasdienėms išlaidoms

Šiuo atveju atpirkimo sandorių rizika yra panaši į paskolos, tačiau didesnė dėl užstato. Pavyzdžiui, imdami būsto paskolą Jūs užstatote būstą. Pagrindinė rizika šiuo atveju yra Jūsų pajamų sumažėjimas. O užstačius minėtas obligacijas, atsiranda dar viena reikšminga rizika – užstato vertės. Namų vertė, lyginant su obligacijų, svyruoja mažiau, rečiau, o pokyčiai užsitęsia ilgiau. Minėtų obligacijų kaina svyruoja kasdien ir gali smarkiai pakisti, tad jei ji nukris žemiau sandorio sutartyje nustatytos ribos – Jums teks papildomai įnešti pinigų (sumokėti garantinę įmoką) arba užstatyti dar turimų finansinių priemonių, kad užtikrintumėte skolos grąžinimą. Kuo stipriau svyruos minėtų obligacijų vertė, tuo didesnė rizika, kad teks sumokėti garantinę įmoką.

Pavyzdys. Tarkime, turite 1 000 EUR vertės obligacijų, jas užstatote ir gaunate 900 EUR paskolą. Bankas nustato 80 proc. vertės ribą t.y. užstatytų obligacijų vertė negali kristi žemiau 800 EUR ribos. Kitą dieną Jūsų obligacijų vertė nukrenta 30 proc. iki 700 EUR. Bankas pareikalauja papildomai įnešti 100 EUR, kad būtų pasiekta nustatyta minimali vertė.

Jei skolinatės investuoti

Pavyzdys. Tarkime, kad Jūs skolinatės, nes norite dar daugiau investuoti į minėtas obligacijas. Pasiskolintus pinigus iškart investuojate į tas pačias obligacijas. Tokiu atveju Jūs turite 1 900 EUR vertės obligacijų ir 900 EUR paskolą. Jeigu obligacijų vertė kitą dieną nukrenta 30 proc., Jūs turite $1\,900 \times (100\% - 30\%) = 1\,330$ EUR vertės obligacijų ir 900 EUR paskolą, taip pat įsipareigojate papildomai įnešti 190 EUR litų garantinės įmokos.

Jei minėtų obligacijų vertė nukristų ir nebūtumėte sudarę atpirkimo sandorio, Jūsų turtas būtų $1\,000 \times (100\% - 30\%) = 700$ EUR. Sudarius atpirkimo sandorį investavimo tikslais, Jūsų turtas būtų $1\,900 \times (100\% - 30\%) - 900 = 430$ EUR.

Investuotojo rizika

Atpirkimo sandorio atveju jei investuotojas vis skolinasi ir gautas lėšas investuoja į tas pačias finansines priemones, jis gali sukurti tokią finansinę struktūrą, kada net labai maži turimų finansinių priemonių kainos svyravimai gali lemti viso investuoto turto praradimą.

Dalyvaujant skolintoms lėšoms ar finansinėms priemonėms, rizikuojama ne tik nuosavais pinigais, bet ir pasiskolintomis lėšomis, kurias vis tiek reikės gražinti.

Bet kuriuo atveju, prieš sudarydami atpirkimo sandorį, su investicijų konsultantu turėtumėte tiksliai išsiaiškinti visas sandorio sąlygas ir įvertinti savo galimybes prisiimti aprašytą riziką.

RIZIKŲ GRUPĖS

Visos ar dalis šių rizikų taikytinos aukščiau išvardintoms finansinėms priemonėms:

Kapitalo rizika – tai rizika, kad investuotojas praras visas investuotas lėšas arba jų dalį. Ši rizika yra tiesiogiai susijusi su konkrečios finansinės priemonės rinkos sąvybėmis (likvidumo, pasiūlos ir paklausos santykiu ir pan.). Ši rizika nėra tiesiogiai susijusi su emitentu (žr. kredito riziką), ji labiau siejama su investavimo aplinkybėmis.

Infliacijos rizika – rizika, kad dėl kylančių įvairių vartojimo prekių ir paslaugų kainų sumažės pinigų perkamoji galia, t. y. už tam tikrą pinigų sumą bus galima nupirkti mažiau.

If you are borrowing for everyday expenses

In this case, the risk of repurchase agreements is similar to that of a loan, but higher because of the collateral. For example, when you take a mortgage, you mortgage your home. The main risk in this case is a decrease in your income. Meanwhile, the pledge of these bonds creates another significant risk: the value of the collateral. The value of a home fluctuates less intensely, less often and for longer periods of time compared to a bond. The price of these bonds fluctuates daily and can change dramatically, so if it falls below the threshold set out in the transaction agreement, you will have to make an additional deposit (a margin payment) or pledge more of your financial instruments to secure repayment of the debt. The higher the fluctuations in the value of these bonds, the higher the risk of having to pay a margin.

Example. Suppose you have €1,000 worth of bonds, pledge them and get a loan of €900. The bank sets a threshold of 80% of the value – i.e. the value of the pledged bonds cannot fall below €800. The next day, the value of your bond drops by 30% to €700. The bank requires an additional deposit of €100 to reach the minimum value.

If you borrow to invest

Example. Suppose you are borrowing because you want to invest even more in the abovementioned bonds. The money you borrow is immediately invested in the same bonds. In this case, you have €1,900 worth of bonds and a loan of €900. If the value of the bonds drops by 30% the next day, you have $1,900 \times (100\% - 30\%) = €1,330$ worth of bonds and a loan of €900, plus an additional margin of €190.

If the value of these bonds were to fall and you had not entered into the repurchase agreement, your assets would be $1,000 \times (100\% - 30\%) = €700$. If you entered into a repurchase agreement for investment purposes, your assets would be $1,900 \times (100\% - 30\%) - 900 = €430$.

Risks for the investor

In the case of a repurchase agreement, if an investor keeps borrowing and investing the proceeds in the same financial instruments, it can create a financial structure where even very small fluctuations in the price of the financial instruments can lead to a loss of all the assets invested.

Participating with borrowed funds or financial instruments not only puts your own money at risk, but also the borrowed funds, which will have to be repaid anyway.

In any case, before entering into a repurchase agreement, you should clarify all the terms of the transaction with your investment adviser and assess your ability to bear the risks described above.

RISK GROUPS

All or part of these risks are applicable to the financial instruments listed above:

Capital risk. The risk that an investor will lose all or part of the money invested. This risk is directly linked to the characteristics of the market for a particular financial instrument (liquidity, supply/demand ratio, etc.). This risk is not directly related to the issuer (see credit risk), but rather to the investment context.

Inflation risk. The risk that rising prices of various consumer goods and services will reduce the purchasing power of money; i.e. that you can buy less with a given amount of money.

Pasirinkimo rizika – net ir esant itin palankioms rinkos perspektyvoms bei geroms investicijų objekto charakteristikoms, vis tiek išlieka tikimybė, kad investicija į pasirinktą finansinį instrumentą nepateisins lūkesčių.

Kredito rizika – rizika, kylanti dėl galimo emitento finansinės padėties pablogėjimo, kai emitentas nebegali sumokėti palūkanų arba padengti įsiskolinimų. Šią riziką įvertina kredito reitingai, tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad jie atspindi tik agentūros nuomonę ir situacija gali būti pasikeitusi. Taip pat reitingas nėra absoliutus finansinės priemonės kokybės garantas.

Kainų skirtumo rizika – rizika, kad atsiras skirtumas tarp pirkimo ir pardavimo kainų, kuris gali lemti, kad finansinė priemonė bus parduotas pigiau (ar įsigytas brangiau) ir tai sumažins pakeis potencialią investicijos grąžą.

Rinkos rizika – rizika, susijusi su bendraisiais visai finansinių priemonių rinkai įtakos turinčiais veiksniais, pvz., ekonomine šalies situacija, nacionalinių valiutų kursų nestabilumu, bazinių palūkanų normų pokyčiais ir pan.

Investavimo momento pasirinkimo rizika – rizika pasirinkti nepalankų momentą pirkti ir parduoti finansinę priemonę (t. y. svyruojant finansinių priemonių rinkos kainoms, perkama brangiau negu galima nupirkti, parduodama pigiau, negu galima parduoti).

Perinvestavimo rizika – investuojantieji į obligacijas siekia vienerius ar kelerius metus gauti pastovias pajamas, todėl jie rizikuoja, kad tuo metu negalės perinvestuoti iš investicijos gaunamų lėšų net į tokio pat pelningumo investicijas.

Likvidumo rizika – rizika, kad investuotų lėšų nebus galima atsiimti norimu laiku, pvz., dėl to, kad tuo metu nėra norinčiųjų pirkti akcijas, todėl, norint skubiai parduoti finansinę priemonę, gali tekti sumažinti jos kainą.

Valiutos rizika – rizika, kad dėl nepalankaus valiutos kurso gali sumažėti bendroji investicijų grąža, kai investuojama į užsienio šalies, kurios valiutos kursas yra kintantis, finansines priemones.

Sisteminė rizika – tikimybė, kad vienos finansų maklerio įmonės, kredito įstaigos ar investuotojo nemokumas turės neigiamos įtakos daugeliui finansų maklerio įmonių, kredito įstaigų ar investuotojų.

Teisinio reguliavimo rizika – rizika dėl netikėtų šalies teisės aktų nuostatų patirti nuostolių. Todėl prieš investuojant svarbu pasidomėti tos rinkos, į kurią ketinama investuoti, teisiniu reguliavimu, ypač kai investuojama į mažai žinomos šalies rinką.

Emitento rizika – finansinės priemonės vertė gali sumažėti dėl prielaidų, kurios atsirado dėl emitento: tai gali būti veiklos rezultatai, finansiniai įsiskolinimai, sumažėjusi paklausa emitento prekėms/paslaugoms, sektorius, kuriame veikia emitentas, ir kt.

Besivystančių šalių rizika – kai didžioji dalis investicijų yra nukreipiama į besivystančių šalių finansinių priemonių rinkas, susidaro papildomos rizikos, pvz., politinė rizika, pasireiškianti turto nacionalizavimu, dideliais mokesčių tarifais, ekonominiu ir socialiniu nestabilumu (galimo karo rizika), pilnai nesusiformavusia diplomatija. Paprastai šioms rinkoms būdingas mažesnis likvidumo laipsnis, aukštesni prekybos kaštai, daug didesni kainų svyravimai. Finansinių priemonių emitentų pateikiama informacija yra ribota ir gali būti klaidinanti dėl specifinės apskaitos politikos ir ataskaitų neatitikimo tarptautiniams standartams. Taip pat galimi apribojimai užsienio investuotojams, blogiau organizuotos atsiskaitymo sistemos.

Aprašymas yra dvikalbis, sudarytas anglų ir lietuvių kalbomis. Esant bet kokiam neatitikimui ar prieštaravimui tarp Reikalavimų versijos anglų ir lietuvių versijos, pirmenybė teikiama lietuvių kalbai.

Choice risk. Even if the market outlook is very favourable and the characteristics of the investment object are good, there is still a chance that the investment in the chosen financial instrument will not fulfil expectations.

Credit risk. The risk arising from a possible deterioration in the financial position of an issuer, where the issuer is unable to pay interest or repay its debts. Credit ratings help to assess this risk, but it should be noted that they only reflect the opinion of the agency, and the situation may have changed. Also, a rating is not an absolute guarantee of the quality of a financial instrument.

Risk of price difference. The risk that a difference between buying and selling prices will arise which may cause a financial instrument to be sold at a lower price (or purchased at a higher price), which will reduce the potential return on investment.

Market risk. Risk associated with general factors affecting the market of financial instruments as a whole, e.g. the economic situation of a country, volatility of national exchange rates, changes in underlying interest rates, etc.

Investment timing risk. The risk of choosing an unfavourable moment to buy and sell a financial instrument; i.e. buying at a higher price than can be bought, selling at a lower price than can be sold when the market price of financial instruments fluctuates.

Reinvestment risk. Investors in bonds aim for a steady income for one or more years, so they risk not being able to reinvest the proceeds of the investment even in investments with the same yield.

Liquidity risk. The risk that invested funds cannot be withdrawn at the desired time, e.g. because there are no buyers of shares at that time, which may result in a reduction in the price of a financial instrument in order to sell it quickly.

Currency risk. The risk that an unfavourable exchange rate may reduce the total return on an investment when investing in financial instruments of a foreign country with a volatile exchange rate.

Systemic risk. The likelihood that the failure of one brokerage firm, credit institution or investor will adversely affect many brokerage firms, credit institutions or investors.

Regulatory risk. The risk of loss due to unexpected provisions in national legislation. Due to this risk, it is important to check the legal regulation of the market in which the investment is to be made before investing, especially when investing in a little-known market.

Issuer risk. The value of a financial instrument may decline for reasons attributable to the issuer, such as performance, financial debt, reduced demand for the issuer's goods/services, the sector in which the issuer operates, etc.

Developing country risks. When the majority of investments are directed to financial instrument markets in developing countries, there are additional risks, such as political risks in the form of nationalisation of assets, high tax rates, economic and social instability (risk of possible war), and a not fully developed diplomacy. These markets are typically characterised by a lower degree of liquidity, higher trading costs and much higher price volatility. The information provided by issuers of financial instruments is limited and may be misleading due to specific accounting policies and reporting inconsistencies with international standards. There may also be restrictions on foreign investors and less organised settlement systems.

This description is bilingual and is written in English and local language. In the event of any discrepancy or conflict between the English version of description and any local versions, the English version shall prevail.